

OCENA EKONOMICZNO-FINANSOWA GOSPODARSTW ROLNYCH POWIATU SIEDLECKIEGO

MAREK NIEWĘGŁOWSKI¹

¹ *Instytut Rolnictwa i Ogrodnictwa, Uniwersytet w Siedlcach,
ul. B. Prusa 14, 08-110 Siedlce*

Synopsis. W pracy wykorzystano wyniki gospodarstw rolnych z powiatu siedleckiego, prowadzących rachunkowość rolną zgodnie z zasadami systemu FADN w 2021 r. Do oceny ekonomiczno-finansowej gospodarstw rolnych posłużono się 68 Indywidualnymi Raportami Gospodarstwa Rolnego. Analiza dotyczyła tylko tych gospodarstw, których główną produkcją była produkcja roślinna, zwierzęca bądź mieszana. Do oceny gospodarstw zastosowano analizę pionową składników finansowych oraz produkcyjnych dostępnych w raportach. Przeprowadzona analiza finansowa pozwoliła stwierdzić, że salda przepływów ogółem w gospodarstwach były na dodatnim poziomie. Średnia wartość dodana netto miała dodatnią wartość, dzięki czemu gospodarstwa miały nadwyżkę ekonomiczną na spłatę zobowiązań. Analizowane gospodarstwa nie ponosiły dodatkowych kosztów związanych z naliczonym podatkiem VAT. Podatek należny ze sprzedaży był wyższy od naliczonego. Średnie zobowiązania ogółem w stosunku do udziału pasywów kształtowały się na poziomie 3%, co oznacza, że analizowane gospodarstwa były w niewielkim stopniu obciążone kapitałem obcym. W wielu gospodarstwach zobowiązania te nie występowały w ogóle, a tam gdzie były na wysokim poziomie świadczyło to o ich efektywnym rozwoju oraz racjonalnym zarządzaniu gospodarstwem rolnym. Natomiast występująca wysoka wartość wskaźnika produktywności aktywów oznaczała, że aktywa są dobrze dostosowane do wytwarzanego dochodu.

Słowa kluczowe: rachunkowość rolna; gospodarstwo rolne, FADN, powiat siedlecki

WSTĘP

Rozwinięcie systemu dopłat w ramach Wspólnej Polityki Rolnej oraz innych przedsięwzięć, których głównym zadaniem było wsparcie rolnictwa w poszczególnych krajach członkowskich Unii Europejskiej, wymusiło sklasyfikowanie gospodarstw rolnych według Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych [Tomczak 2009]. W celu badania skutków takich działań koniecznym było utworzenie takiego narzędzia, które opisywałoby sytuację finansową i ekonomiczną gospodarstw rolnych. Doprowadziło to do stworzenia Sieci Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych, z ang. Farm Accountancy Data Network (dalej FADN) [Chmielewski 2008]. W części Traktatu Rzymskiego, w której opisane są cele i okoliczności tworzenia FADN bezpośrednio dotyczące rolnictwa stwierdzono fakt, iż gospodarka rolna oraz handel produktami rolnymi są częścią wspólnego rynku Unii Europejskiej. Dało to początek Wspólnej Polityce Rolnej [Goraj 2000]. Do głównych zasad funkcjonowania systemu FADN należy utajnienie danych, zakaz wykorzystywania danych do celów innych niż badawcze oraz dobrowolne uczestnictwo. Daje to wiele bezpośrednich korzyści rolnikom prowadzącym gospodarstwo rolne, głównie

¹ Adres do korespondencji – *Corresponding address:* marek.nieweglowski@uws.edu.pl.

podnoszenie wiedzy rolnika z zakresu ekonomiki. Wiedza ta jest nieodzowna w procesie dalszego zarządzania gospodarstwem i jego rozwoju [Kucharczyk 2005].

Polski FADN pozwala rolnikom uczestniczącym w systemie uzyskiwać zestaw raportów pozwalających na ocenę sytuacji ekonomicznej gospodarstw. Podstawowym raportem jest tzw. Raport Indywidualny wszechstronnie opisujący sytuację ekonomiczną gospodarstwa rolnego w konkretnym roku obrachunkowym [Goraj i Mańko 2004]. Informacje zbierane za jego pośrednictwem wykorzystywane są m.in. do określenia dochodów gospodarstw rolniczych czy prezentacji sytuacji finansowej w bilansie. Bilans przedstawia informacje dotyczące posiadanego przez przedsiębiorstwo majątku i źródeł jego finansowania. Na jego podstawie można określić sytuację majątkowo-kapitałową gospodarstwa. Prawidłowe funkcjonowanie gospodarstw zależy bowiem od zachowania odpowiednich relacji poszczególnych składników aktywów i pasywów względem siebie. Poznanie struktury bilansu majątkowego oraz jego zmian umożliwia ocenę gospodarowania majątkiem trwałym i obrotowym. Pozwala ocenić trendy rozwojowe gospodarstw i kierunki zmian w poszczególnych składnikach majątku [Niewęglowski i Rymuza 2022].

Celem pracy była ocena ekonomiczno-finansowa gospodarstw rolnych powiatu siedleckiego należących do systemu FADN.

MATERIAŁ I METODY

W pracy wykorzystano wyniki gospodarstw rolnych z powiatu siedleckiego, prowadzących rachunkowość rolną zgodnie z zasadami systemu FADN. Do oceny ekonomiczno-finansowej gospodarstw rolnych posłużono się 68 Indywidualnymi Raportami Gospodarstwa Rolnego wytwarzanymi dla gospodarstw rolnych, które przekazują dane do Polskiego FADN. Jego podstawą są dane rachunkowe z danego roku obrachunkowego. Dane te nie mogą wykazywać błędów w procedurze programowego kontrolowania jakości danych. Dzięki takiemu raportowi można sprawdzić ogół działalności gospodarstwa rolnego, między innymi zasoby jakimi dysponuje gospodarstwo, nakłady oraz wyniki ilościowe i wartościowe [Kołoszko-Chomentowska i Sieczko 2014, Smolik 2016].

Przeprowadzona ocena dotyczyła tylko gospodarstw, których główną produkcją była produkcja roślinna, zwierzęca bądź mieszana. Wyłączono z niej gospodarstwa, w których znajdowały się plantacje wieloletnie, sady, szkółki drzew owocowych bądź pieczarkarnie. Do oceny gospodarstw zastosowano analizę pionową składników finansowych oraz produkcyjnych dostępnych w raportach indywidualnych gospodarstw rolnych w 2021r. Analiza pionowa bilansu polega na badaniu relacji „w pionie”, tzn. oddzielnie w ramach aktywów i pasywów. Bada się wówczas procentowy udział poszczególnych elementów majątku i źródeł finansowania odpowiednio w aktywach bądź pasywach ogółem. W analizie pionowej wykorzystuje się również analizę wskaźnikową struktury aktywów i pasywów. Wyniki z poszczególnych gospodarstw uśredniono, dzięki czemu otrzymano obraz przeciętnego gospodarstwa rolnego. Analizowane dane stanowią więc wypadkową zachowania wielu producentów rolnych co ogranicza przypadkowość [Sobczyński 2011].

WYNIKI BADAŃ

W ocenianych w pracy 68 gospodarstwach widać duże zróżnicowanie w kwestii posiadanej ziemi, zarówno w użytkowaniu własnej jak i pochodzącej z dzierżawy. W 31 analizowanych gospodarstwach nie występowała dzierżawa ziemi. Średnia wielkość gospodarstwa wynosiła 17 ha, a wraz z ziemią z dzierżawy ponad 20 ha. Najmniejsze gospodarstwo posiadało 5,5 ha, a największe ponad 37 ha.

W analizowanych gospodarstwach średnia liczba członków rodziny (3,4 osoby/gospodarstwo) i pracujących w gospodarstwie ogółem (2,7) w zasobach siły roboczej nie ma wiernego odzwierciedlenia w nakładach pracy. Oznacza to, że średnia osób pracujących w pełnym wymiarze zatrudnienia (1,6) jest prawie dwa razy mniejsza od średniej liczby osób pracujących w gospodarstwie ogółem.

Analiza upraw w opisywanych gospodarstwach wskazuje na duże zróżnicowanie tak powierzchni poszczególnych upraw jak też uzyskiwanych plonów. W przypadku plonów, wynika to m.in. z zaliczaniem do poszczególnych grup roślin różnych gatunków, które różnie plonują. Dla przykładu plony zbóż kształtowały się od ok. 2 t·ha⁻¹ do prawie 5 t·ha⁻¹, a plony roślin pastewnych od prawie 8 t·ha⁻¹ do 54,5 t·ha⁻¹. Natomiast w przypadku kukurydzy na kiszonkę takie porównanie będzie bardziej właściwe. Jednak i tu widzimy znaczne zróżnicowanie między minimalnymi plonami (32,9 t·ha⁻¹) a maksymalnymi (85,4 t·ha⁻¹).

Produkcja zwierzęca występowała w 56 z 68 ocenianych gospodarstw. W pogłowie zwierząt w ogóle nie występowały owce, kozy i drób. Największe pogłowie średnio na gospodarstwo stanowiła trzoda chlewna, prawie 56 sztuk na gospodarstwo, najmniejsze pogłowie dotyczyło koni 0,03 sztuk na gospodarstwo. Pogłowie bydła ogółem przekraczało 24 sztuki na gospodarstwo, a same krowy mleczne stanowiły ponad 12 sztuk na gospodarstwo. Średnia wydajność mleka od krowy wynosiła prawie 2400 l. Natomiast jeśli weźmiemy pod uwagę tylko gospodarstwa specjalizujące się w produkcji mleka ta średnia jest wyższa i wynosi prawie 4000 l. Podobnie przedstawia się sytuacja dla innych kierunków produkcji. Dla przykładu średnia wydajność urodzonych prosiąt od jednej lochy tylko dla gospodarstw zajmujących się tą produkcją była czterokrotnie wyższa (32 sztuki na rok), niż dla wszystkich gospodarstw, gdzie średnio było to niecałe 8 sztuk od maciory.

Ocenę ekonomiczno-finansową gospodarstw rolnych powiatu siedleckiego rozpoczęto od analizy przepływów finansowych (tab. 1). Pokazana została działalność operacyjna, która jest częścią działalności gospodarczej związanej z ogółem operacji wynikających z działalności przedsiębiorstwa. W jej skład przede wszystkim wchodzi wpływ ze sprzedaży produktów bądź usług, a także wydatki wynikające z kosztów działalności operacyjnej, np. wobec kontrahentów. Działalność inwestycyjna, która obejmuje operacje gospodarcze związane ze sprzedażą i nabyciem składników majątku trwałego i aktywów finansowych, dzięki którym czerpie się z nich korzyści, np. w postaci odsetek, oraz działalność finansowa obejmująca operacje dotyczące zaciąganych i spłacanych kredytów i pożyczek oraz leasing finansowy [Pabianiak 2016].

W analizowanych gospodarstwach widać poprawność ich działania przez dodatnie saldo z działalności operacyjnej oraz dodatnie ogólne saldo z gospodarstwa rolnego. Saldo w działalności inwestycyjnej jest najczęściej ujemne, ponieważ zazwyczaj wypłaty na inwestycje przewyższają wpłaty ze środków trwałych.

Do najważniejszych produktów wytworzonych w analizowanych gospodarstwach należała sprzedaż mleka, tuczników, żywca wołowego oraz zbóż (tab. 2). Pozostałe produkty wytwarzane w gospodarstwach m.in. ziemniaki, rzepak, rzepik oleisty i pozostałe, nie miały już takiego znaczenia i wartość ich sprzedaży była niska.

Produkcja ogółem z określonej działalności jest wartością brutto uzyskanej produkcji rolnej pomniejszonej o zużycie pośrednie oraz powiększonej o saldo bieżących dopłat i podatków [Komorowska 2017]. Wartość dodana służy do określenia wartości produktu nowo wytworzonego w gospodarstwie rolnym w określonym czasie. Jest to nadwyżka ekonomiczna służąca do opłaty zobowiązań finansowych, tj.: podatków, odsetek od kredytów oraz opłaty ziemi, pracy rolnika i kapitału własnego. Wartość dodana brutto jest to wartość dodana netto powiększona o amortyzację, czyli wartości zużycia środków trwałych. Wartość dodana netto (bez amortyzacji) jest najbardziej dokładnym wskaźnikiem efektu ekonomicznego w danym sektorze, jaki uzyskiwany jest przez producentów rolnych [Zieliński i Sobierajewska 2012].

Tabela 1. Przepływy w roku w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r. (w zł)
Table 1. Annual flows in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021 (in PLN)

Wyszczególnienie Specification	Średnia Average	Maksimum Maximum	Minimum Minimum
Działalność operacyjna/Operating activities			
Wpłaty/Payments/deposits	139 978	1 047 202	20 638
Wyплаты/Payouts	74 214	695 049	11 171
Saldo przepływów/Balance of flows	65 765	352 152	1 001
Działalność inwestycyjna/Investment activities			
Wpłaty/Payments/deposits	11 039	317 380	0
Wyплаты/Payouts	37 778	600 978	0
Saldo przepływów/Balance of flows	-26 738	21 500	-554 478
Działalność finansowa/Financial activities			
Wpłaty/Payments/deposits	19 112	635 278	0
Wyплаты/Payouts	7 635	131 000	0
Saldo przepływów/Balance of flows	11 477	543 459	-35 492
Razem z działalności gospodarstwa rolnego/Total from farm activities			
Saldo przepływów ogółem/ Total balance of flows	50 488	341 133	-58 261

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.
Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Tabela 2. Sprzedaż i uzyskane ceny najważniejszych produktów rolniczych w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.

Table 2. Sales and obtained prices of the main agricultural products in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia Average	Maksimum Maximum	Minimum Minimum
Mleko (100 kg)/Milk (100 kg)	350	1 910	18
Wartość (zł)/Value (PLN)	42 648	270 272	1 988
Średnia cena sprzedaży netto (zł)/ Average net sales price (PLN)	121,85	141,50	110,44
Żywiec wołowy (kg)/Live cattle (kg)	1 813	5640	336
Wartość (zł)/Value (PLN)	12 918	46 585	1 607
Średnia cena sprzedaży netto (zł)/ Average net sales price (PLN)	7,12	8,26	4,78
Tuczniki (kg)/Pigs for fattening (kg)	6 160	132 861	1 072
Wartość (zł)/Value (PLN)	31 145	778 124	4 378
Średnia cena sprzedaży netto (zł)/ Average net sales price (PLN)	5,06	5,86	4,08
Zboża (dt)/Grain crops (dt)	98	1 178	13
Wartość (zł)/Value (PLN)	5 760	79 180	630
Średnia cena sprzedaży netto (zł)/ Average net sales price (PLN)	58,78	67,22	48,46
Produkty rolnicze razem (zł)/Total agricultural products (PLN)	105 615	783 901	12 194

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.
Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Określenie efektywności gospodarowania wymaga użycia miar bezwzględnych i miar względnych, nazywanych potocznie wskaźnikami. Za miary bezwzględne przyjmuje się wartość poszczególnych kategorii dochodu gospodarstwa. Osiągnięcie dochodu oznacza, że wytworzona wartość produkcji w danym czasie jest wyższa niż poniesione koszty produkcji. Całkowity dochód gospodarstwa domowego to łączne dochody wszystkich osób zamieszkujących razem z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i wspólnie z nim się utrzymujących. Są to dochody z działalności rolniczej i pozarolniczej, a także z tytułu pobierania rent i emerytur, zasiłków, alimentów, posiadanych lokat itp. [Szarek 2006].

W analizowanych gospodarstwach średni dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego wyniósł ponad 38 tys. zł. (tab. 3). Średnia wartość produkcji osiągnęła wartość ponad 117 tys. zł. Wszystkie analizowane gospodarstwa wytworzyły dodatnią wartość produkcji (tab. 4).

Działalność rolnicza w Polsce od 2000 roku podlega systemowi podatku VAT. Nie jest jednak obowiązujące rejestrowanie się dla celów tego podatku. Rezygnacja rolnika ze statusu ryczałtowca nie zależy od kwoty sprzedaży wytworzonych w gospodarstwie produktów. Dodatkowo od roku 2011 została zniesiona dolna granica przychodów, która wynosiła 20 tys. zł, stanowiąca próg przystąpienia do systemu VAT. Obowiązkowo podatnikami VAT są jednak gospodarstwa rolne prowadzące księgi handlowe. Przejście rolnika z rozliczania VAT na zasady ogólne daje możliwość odzyskania podatku VAT zapłaconego w kupowanych środkach do produkcji rolnej, a zwłaszcza w inwestycjach [Nachtman i Cholewa 2016]. Analizowane gospodarstwa korzystały z dotacji na prowadzenie produkcji rolniczej (tab. 5). Dotacje te stanowiły m.in. dofinansowanie działalności rolniczej z działań PROW np. jednolita płatność obszarowa (JPO), uzupełniająca płatność obszarowa (UPO), wsparcie dla gospodarstw na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW), płatności rolnośrodowiskowe itp.

Tabela 3. Rachunek wyników w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.

Table 3. Income statement in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia (zł) Average (PLN)	Maksimum (zł) Maximum (PLN)	Minimum (zł) Minimum (PLN)
Produkcja ogółem/Total production	117 207,2	470 796	17 985
Wartość dodana brutto/Gross value added	59 064,59	237 504	2 708
Wartość dodana netto/Net value added	39 968,13	213 226	-45 686
Dochód z rodzinnego gospodarstwa Rolnego/Income from the family farm	38 516,76	200 135	-49 839

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.

Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Tabela 4. Wartość produkcji bez podatku VAT w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.

Table 4. Production value excluding VAT in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia (zł) Average (PLN)	Maksimum (zł) Maximum (PLN)	Minimum (zł) Minimum (PLN)
Produkcja rolnicza/ Agricultural production	115 895,4	470 776	17 984
Produkcja ogółem/Total production	117 207,2	740 796	17 984

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.

Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Tabela 5. Dotacje w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.

Table 5. Subsidies in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia (zł) Average (PLN)	Maksimum (zł) Maximum (PLN)	Minimum (zł) Minimum (PLN)
Jednolita płatność obszarowa (JPO)/ Single area payment (SAP)	12 327,24	28 313	0
Dotacje związane z produkcją roku bieżącego (w tym UPO)/Subsidies related to production of the current year (including Official Confirmation of Receipt)	2 027,27	5 499	0
Dotacje niezwiązane z produkcją roku bieżącego (w tym UPO)/Subsidies unrelated to production of the current year (including Official Confirmation of Receipt)	43,90	2 276	0
Wsparcie gospodarstw na ONW/ Support for farms of areas facing natural constraints	1 908,17	6 822	0
Płatności rolno-środowiskowe/ Agri-environmental payments	545,65	5 333	0
Dotacje do kosztów/Cost subsidies	660,09	4 272	0
Pozostałe dotacje/Other subsidies	2 423,63	136 467	0
Dotacje do inwestycji/Investment subsidies	8 238,09	300 000	0
Dotacje razem/Total subsidies	28 323,79	342 848	1427

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.

Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Dotacje średnio na jedno analizowane gospodarstwo rolne w 2021 roku wynosiły ponad 28 tys. zł. W analizowanej grupie były gospodarstwa, które w ogóle nie korzystały z niektórych typów wsparcia.

W analizowanych gospodarstwach powiatu siedleckiego średnie skumulowane saldo podatku VAT jest dodatnie (tab. 6). Wskazuje, że wartość należnego VAT z tytułu sprzedaży produktów bądź środków trwałych jest wyższa od naliczonego VAT poniesionego na działalność operacyjną lub inwestycyjną.

Struktura kosztów ogółem obejmuje trzy główne grupy tj.: koszty zużycia pośredniego, koszty czynników zewnętrznych oraz koszty amortyzacji. W strukturze kosztów ogółem najważniejsze są koszty zużycia pośredniego, które obejmują bezpośrednie koszty produkcji, np. koszty nawozów, środków ochrony roślin, nasion itp. oraz koszty ogólnogospodarcze, takie jak: koszt paliwa, remont maszyn itp. [Nachtman i Żekało 2006].

Koszty amortyzacji własnych środków trwałych, które wyceniane są według wartości odtworzeniowej, to koszty amortyzacji budynków i wyposażenia trwałego, maszyn i urządzeń oraz plantacji wieloletnich.

Do kosztów czynników zewnętrznych zalicza się wszystkie koszty obcych czynników wytwórczych zaangażowanych w procesie produkcyjnym. Do takich kosztów można zaliczyć: czynsze za dzierżawę budynków i ziemi, ubezpieczenia społeczne pracowników najemnych, wynagrodzenia za pracę, odsetki oraz opłaty związane z zaciągniętymi kredytami [Felczak 2011].

W analizowanych gospodarstwach średni wynik kosztów ogółem kształtował się na poziomie 100 tys. zł. (tab. 7). Znaczące różnice w wielkości poniesionych kosztów maksymalnych i minimalnych wynikają przede wszystkim z wielkości posiadanego gospodarstwa a także z poziomu produkcji.

Tabela 6. Podatek VAT w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.
Table 6. VAT in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia (zł) Average (PLN)	Maksimum (zł) Maximum (PLN)	Minimum (zł) Minimum (PLN)
Saldo podatku VAT z działalności operacyjnej/ VAT balance from operating activities	102,44	9 482	-4 908
Saldo podatku VAT z działalności inwestycyjnej/ VAT balance from investment activities	-5 859,08	0	-103 683
Skumulowane saldo podatku VAT/ Accumulated VAT balance	526,12	79 370	-14 341

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.
Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Tabela 7. Wartość kosztów bez naliczonego podatku VAT w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.
Table 7. Value of costs excluding VAT in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia (zł) Average (PLN)	Maksimum (zł) Maximum (PLN)	Minimum (zł) Minimum (PLN)
Koszty bezpośrednie/Direct costs	54 156,87	295 722	9 898
Koszty ogólnogospodarcze/General economic costs	23 058,22	119 593	6 493
Zużycie pośrednie/Intermediate consumption	77 215,10	344 213	18 043
Podatki/Taxes	1 098,71	3 125	0
Amortyzacja/Depreciation	19 096,48	68 335	462
Koszty czynników zewnętrznych/Costs of external factors	2 661,52	21 200	0
Koszty ogółem/Total costs	100 022,70	376 111	18 919

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.
Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Obliczona kwota środków pieniężnych pobranych z gospodarstwa rolnego bądź przekazanych do gospodarstwa rolnego przez rodzinę rolniczą jest wynikiem zestawienia stanu środków pieniężnych gospodarstwa rolnego na początek oraz na koniec roku a także salda przepływu środków pieniężnych w działalności operacyjnej, finansowej i inwestycyjnej gospodarstwa rolnego. Kwota ta jest niezbędna do obliczenia wielkości salda rachunku prywatnego [Smolik 2016].

W analizowanych gospodarstwach w wartościach minimalnych zauważyć można ujemne salda przekazania środków pieniężnych (tab. 8). Oznaczają, że działalność gospodarstwa rolnego finansowana była środkami pieniężnymi gospodarstwa domowego.

W badanych gospodarstwach średnia wartość salda na rachunku prywatnym kształtowała się na poziomie 50 tys. zł. (tab. 9). Kwota salda rachunku prywatnego znajduje zastosowanie w rachunku kapitału własnego.

Wartość kapitału własnego w ciągu roku wzrasta poprzez zrealizowany dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego, ujemne saldo rachunku prywatnego czyli transfer kapitału z gospodarstwa domowego rolnika, zyski ze sprzedaży środków trwałych, zyski z tytułu umorzenia zobowiązań i kredytów oraz zyski z tytułu wzrostu aktywów finansowych. Przyczyny zmniejszające wartość

Tabela 8. Przepływy środków pieniężnych między gospodarstwem rolnym i rodziną rolniczą w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.

Table 8. Cash flows between the farm and the farm family in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia (zł) Average (PLN)	Maksimum (zł) Maximum (PLN)	Minimum (zł) Minimum (PLN)
Saldo środków pieniężnych na początek roku (w tym debet na rachunku bankowym)/Cash balance at the beginning of the year (including bank account overdraft)	13 868,25	88 000	0
Saldo przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego/ Balance of total flows from the farm	50 523,46	341 133	-58 261
Saldo środków pieniężnych na koniec roku (w tym debet na rachunku bankowym)/Cash balance at the end of the year (including bank account overdraft)	15 078,6	85 000	0
Przekazanie środków pieniężnych do rodziny rolnika (+) lub od rodziny rolnika (-)/Transfer of funds to the farmer's family (+) or from the farmer's family (-)	49 293,11	341 133	-68 861

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.
Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Tabela 9. Saldo rachunku prywatnego w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.

Table 9. Private account balance in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia (zł) Average (PLN)	Maksimum (zł) Maximum (PLN)	Minimum (zł) Minimum (PLN)
Przekazania środków pieniężnych do rodziny rolnika (+) lub od rodziny rolnika (-)/Transfer of funds to the farmer's family (+) or from the farmer's family (-)	49 293,11	341 133	-68 861
Przekazania nieodpłatne produktów, usług i środków trwałych z gospodarstwa rolnego/Free transfer of products, services and fixed assets from the farm	2 267,63	14 537	0
Przekazania nieodpłatne materiałów, usług i środków trwałych do gospodarstwa rolnego/Free transfer of materials, services and fixed assets to the farm	3 218,57	42 488	0
Koszty wspólne przypadające na działalność prywatną/ Common costs attributable to private activities	2 075,19	12 408	0
Koszt pracy własnej na rzecz inwestycji gospodarstwa rolnego/The cost of own labor for farm investments	66,5	1 500	0
Saldo rachunku prywatnego/Private account balance	50 350,81	343 529	-68 278

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.
Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

kapitału własnego w ciągu roku to strata z działalności rodzinnego gospodarstwa rolnego (ujemny dochód), straty ze sprzedaży środków trwałych, transfer kapitału z gospodarstwa rolnego do gospodarstwa domowego, nadzwyczajne straty na majątku trwałym i obrotowym a także straty poniesione na należnościach i aktywach finansowych [Michalak 2014].

W analizowanych gospodarstwach średnia wartość kapitału własnego na koniec roku jest niższa niż na początku roku (tab. 10). Wartość ta w odniesieniu do średniej wartości kapitału własnego jest stosunkowo niewielka, co może wskazywać na minimalnie poniesione straty.

Tabela 10. Rachunek kapitału własnego w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.
Tabela 10. Equity account in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia (zł) Average (PLN)	Maksimum (zł) Maximum (PLN)	Minimum (zł) Minimum (PLN)
Kapitał własny na początek roku/ Equity at the beginning of the year	721 589	1 778 117	115 270
Kapitał własny na koniec roku/ Equity at the end of the year	713 728	1 740 003	112 008
Różnica wartości kapitału własnego między stanem końcowym i początkowym/Difference in equity value between final and initial state	-7 861	-38 114	-3 262

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.
Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Bilans finansowy gospodarstwa rolnego jest odzwierciedleniem stanu majątkowego gospodarstwa oraz ciążących na nim w zdefiniowanym momencie roszczeń. Bilans ten może być już inny następnego dnia po dacie, na którą został wykonany bilans. Dzieje się to np. poprzez sprzedaż lub zakup środków potrzebnych do produkcji, przez co zaistnieje należność z tego tytułu. Budowa bilansu opiera się na aktywach czyli zasobach przedsiębiorstwa oraz pasywach, tj. źródłach ich finansowania [Węgrzyńska i in. 2018]. Aktywa są wartością wszystkich części majątkowych jakie znajdują się w posiadaniu gospodarstwa rolnego wraz z należnościami u innych podmiotów. Dzielą się na aktywa trwałe i aktywa obrotowe. Aktywa trwałe to takie, które nie zużywają się w trakcie jednego cyklu produkcyjnego, są utrzymywane przez okres dłuższy niż jeden rok. Zaliczyć tu można: środki trwałe czyli grunty, budynki i budowle, maszyny, inwestycje długoterminowe oraz należności długoterminowe itp. Natomiast aktywa obrotowe to takie, które wykorzystywane są tylko w jednym cyklu produkcyjnym lub takie, które gospodarstwo zamierza sprzedać w okresie krótszym niż rok. Podstawowymi elementami są tu zapasy, inwestycje krótkoterminowe czy rozliczenia międzyokresowe [Czerwinska-Kayzer i Bieniasz 2011]. Pasywa są wartością wszystkich funduszy finansujących aktywa gospodarstwa rolnego. Dzielą się na kapitał własny – pasywa trwałe (własne źródła finansowania wskazujące na udział właściciela gospodarstwa w finansowaniu aktywów) oraz kapitał obcy, czyli zobowiązania długo bądź krótkoterminowe – pasywa tymczasowe (środki pożyczone w celu finansowania swojej działalności) [Jaworski 2007].

Średni wynik zobowiązań gospodarstw rolnych jest na poziomie 3% łącznego udziału pasywów (tab. 11). Wynik ten wskazuje, że analizowane gospodarstwa nie posiadają dużego udziału środków obcych w finansowaniu swojej działalności rolniczej. Świadczy o tym też zerowy wynik minimalnych zobowiązań. W analizowanych gospodarstwach można również zauważyć gospodarstwa bardzo mocno inwestujące w swoje działalności przez wysokie wartości zobowiązań ogółem.

Tabela. 11. Bilans finansowy (stan na koniec roku) w wybranych gospodarstwach rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.

Table 11. Financial balance (as at the end of the year) in selected agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification		Średnia (zł) Average (PLN)	Maksimum (zł) Maximum (PLN)	Minimum (zł) Minimum (PLN)
Aktywa ogółem (A + B)/Total assets (A + B)		738 648	1 924 240	112 039
A.	Aktywa trwałe/Fixed assets	678 252	1 847 050	100 786
B.	Aktywa obrotowe /Current assets	60 396	159 790	7 498
Pasywa ogółem (C + D)/Total liabilities (C + D)		738 648	1 924 240	112 039
C.	Kapitał własny/Equity	714 775	1 742 825	112 039
D.	Zobowiązania ogółem (D1 + D2)/ Total commitments (D1 + D2)	23 873	549 659	0
D1.	Zobowiązania długoterminowe/ Long-term liability	16 422	417 209	0
D2.	Zobowiązania krótkoterminowe/ Short-term liability	7 451	132 450	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.
Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Działalność analizowanych gospodarstw możemy ocenić metodą analizy wskaźnikowej, która jest najczęściej stosowana w praktyce rolniczej. Przy pomocy wybranych wskaźników produkcyjnych, finansowych czy eksploatacyjnych dokonujemy oceny działalności gospodarstwa. Do często stosowanych wskaźników możemy zaliczyć: wskaźnik opłacalności produkcji, wskaźnik rentowności gospodarowania, wskaźnik bieżącej płynności finansowej itp. [Fereniec 1999, Wasilewska i Wasilewski 2016].

Analiza wskaźnikowa stanowi najbardziej dokładną analizę bilansu majątkowego gospodarstwa rolnego, jego rachunku zysków i strat. Wskaźniki, które używane są w analizie oblicza się przez poszczególne relacje składników bilansu majątkowego. Różnią się one zawartością informacji i treścią ekonomiczną. Do grup wskaźników należą wskaźniki rentowności, płynności, obrotowości oraz rynku kapitałowego i wspomagania finansowego. W celu obliczenia wskaźników płynności wykorzystuje się aktywa obrotowe. Załamanie płynności finansowej jest główną przyczyną upadłości i niewypłacalności gospodarstw rolnych [Bórawski 2008]. Płynność w funkcjonowaniu gospodarstwa rolnego oznacza jego zdolność do wywiązywania się z zobowiązań krótkoterminowych. Optymalna wysokość wskaźnika płynności bieżącej jest w granicach 1,2–2,0. Zbyt wysoka wartość tego wskaźnika jest również niekorzystna, oznacza bowiem gromadzenie nadmiernych środków pieniężnych, które nie zaangażowane w obrót nie przynoszą zysku. Sugeruje, że właściciele gospodarstw nie dążą do rozwoju i modernizacji swojej działalności. Przy wyliczaniu wskaźnika płynności szybkiej pomija się zapasy w aktywach obrotowych. Za optymalną wartość przyjmuje się wartość 1,0 i uznaje się, że nie powinno być dużej różnicy między wskaźnikiem płynności bieżącej i szybkiej, która oznaczałaby zbyt wysoki stan posiadanych zapasów. Wyższe wartości tego wskaźnika mogą jednak wynikać z sezonowości i cyklu produkcji [Bieniasz i Gołaś 2006].

Miarą finansową wykorzystywaną do oceny płynności finansowej przedsiębiorstwa jest kapitał pracujący. Przedstawia ile aktywów obrotowych finansowanych jest przez kapitał długoterminowy. Wartość dodatnia kapitału pracującego w analizie finansowej jest zjawiskiem bardzo korzystnym. Im jest wyższa, tym bezpieczniejsze jest zachowanie wypłacalności gospodarstwa. Wartość zbyt wysoka świadczy o nieefektywnym zarządzaniu [Kuciński 2022].

W analizowanych gospodarstwach średnia wartość kapitału pracującego była na dobrym wysokim poziomie ponad 50 tys. zł. (tab. 12). Średnia wartość wskaźnika płynności gospodarstw oscylowała na stosunkowo niewielkim poziomie 5%. Nie jest to wartość w optymalnych granicach. Może nam jednak sugerować przedłużenie czasu przetrzymywanych zapasów w gospodarstwach. Wskaźnik płynności szybkiej wskazuje jednak na dobre zarządzanie aktywami trwałymi w gospodarstwach.

Wskaźnik zadłużenia aktywów ogółem to relacja zobowiązań ogółem do aktywów ogółem. Powinien oscylować na poziomie 57–64%. Zbyt wysoka wartość wskazuje na brak możliwości spłaty zobowiązań. Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego to relacja zobowiązań ogółem do kapitału własnego. Jego wysoki poziom wskazuje na problemy ze spłatą kredytów a wartość powinna mieścić się w przedziale 1,0 – 3,0 (100–300%) [Smolik 2016].

Z danych zawartych w tabeli 13 można wywnioskować prawidłowe zarządzanie zadłużeniem analizowanych gospodarstw. Wskaźniki zadłużenia aktywów ogółem oraz zadłużenia kapitału własnego są na dobrym niskim poziomie w granicach 2%.

Najważniejszym miernikiem korzyści ekonomicznych z gospodarstwa rolnego jest wskaźnik rentowności kapitału własnego. Zdolność gromadzenia kapitału przez generowanie zysków w dużej mierze mówi o kontynuowaniu bądź zaprzestaniu prowadzenia działalności [Gołaś 2009]. Wskaźnik rentowności kapitału własnego oznacza poziom zwrotu z kapitału rolnika. Jeśli

Tabela 12. Wskaźniki płynności analizowanych gospodarstw rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.

Table 12. Liquidity indicators of the analysed agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia Average	Maksimum Maximum	Minimum Minimum
Kapitał pracujący ((kapitał własny + zobowiązania długoterminowe) – aktywa trwałe)/Working capital ((equity + long-term liabilities) – fixed assets)	52 944,68	151 790	-67 652,8
Wskaźnik płynności bieżącej (krotność) (aktywa obrotowe/zobowiązania krótkoterminowe)/Current ratio (multiple) (current assets/short-term liabilities)	5,23	19,97	0,49
Wskaźnik płynności szybkiej (krotność) ((aktywa obrotowe - zapasy), zobowiązania krótkoterminowe)/Quick ratio (multiple) ((current assets/stockpile), short-term liabilities)	1,08	4,38	0,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.

Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Tabela 13. Wskaźniki zadłużenia analizowanych gospodarstw rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.

Table 13. Debt ratios of the analysed agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia Average	Maksimum Maximum	Minimum Minimum
Wskaźnik zadłużenia aktywów ogółem (%) ((zobowiązania ogółem*100)/aktywa ogółem)/Total asset debt ratio (%) ((total commitments*100)/ total assets)	2,00	41,93	0
Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego (%) ((zobowiązania ogółem*100)/kapitał własny)/Debt equity ratio (%) ((total commitments*100)/ equity)	2,61	72,2	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.

Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

jest niższy od wskaźnika rentowności ogółem, oznacza to, że gospodarstwo spłaca więcej odsetek od pożyczonych pieniędzy niż uzyskuje z gospodarstwa. Wysoki wskaźnik może wskazywać na wysoki kapitał z zewnątrz i małą bazę kapitałową [Smolik 2016].

Ocena średnich wartości wskaźników rentowności w analizowanych gospodarstwach (tab. 14) wskazuje, że gospodarstwa te korzystają ze wsparcia finansowego z zewnątrz, co w efekcie będzie skutkowało dalszym ich rozwojem.

Ostatnią analizowaną grupą były wskaźniki produktywności i efektywności finansowej. Wskaźnik produktywności aktywów określa efektywne wykorzystanie aktywów gospodarstwa rolnego w procesie tworzenia produkcji. Im wyższa wartość wskaźnika, tym aktywa są lepiej zastosowane do wytwarzania dochodu. Wskaźnik udziału dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w wartości produkcji gospodarstwa oznacza wielkość nadwyżki ekonomicznej (mierzonej wartością dochodu) uzyskiwanej z jednostki wartości produkcji gospodarstwa rolnego w roku obrachunkowym. Standardowa wielkość tego parametru różni się znacznie między poszczególnymi typami gospodarstw rolnych i różnymi systemami produkcji [Smolik 2016].

Średnia wartość wskaźnika produktywności aktywów kształtowała się na poziomie 15%, a wskaźnika dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego prawie 26% (tab. 15). Różnice między maksymalnymi wartościami wskaźników i minimalnymi oznaczają jedynie różnice typów posiadanych gospodarstw oraz systemów produkcji.

Tabela 14. Wskaźniki rentowności analizowanych gospodarstw rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.
Table 14. Profitability rate of the analysed agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie Specification	Średnia Average	Maksimum Maximum	Minimum Minimum
Wskaźnik rentowności aktywów ogółem (%) ((dochód z rodzinnego gosp. rol. - koszty pracy wł.*100)/średni stan aktywów ogółem)/Total asset return ratio (%) ((income from the family farm - own labor costs*100)/average of total assets)	-3,39	13,59	-16,24
Wskaźnik rentowności kapitału własnego (%) ((dochód z rodzinnego gosp. rol. - koszty pracy wł.*100)/średni stan kapitału własnego)/Return on equity ratio (%) ((income from the family farm - own labor costs*100)/average equity)	-3,40	15,92	-16,24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.
Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

Tabela 15. Wskaźniki produktywności i efektywności finansowej analizowanych gospodarstw rolnych powiatu siedleckiego w 2021 r.
Table 15. Indicators of productivity and financial efficiency of the analysed agricultural farms in Siedlce district in 2021

Wyszczególnienie/Specification	Średnia Average	Maksimum Maximum	Minimum Minimum
Wskaźnik produktywności aktywów (%) ((produkcja ogółem*100), średni stan aktywów ogółem)/Asset productivity ratio (%) ((total production*100), average of total assets)	15,47	42,28	4,27
Wskaźnik udziału dochodu z rodzinnego gosp. rol. w wartości produkcji gospodarstwa (%) ((dochód z rodzinnego gosp. rol.*100), produkcja ogółem)/Indicator of the share of income from the family farm in the value of farm production (%) ((income from the family farm*100), total production)	25,76	116,26	-61,69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów Indywidualnych Gospodarstw Rolnych FADN za 2021 r.
Source: Own study based on the FADN Individual Farm Reports for 2021

PODSUMOWANIE

Analizie poddano 68 gospodarstw rolnych z powiatu siedleckiego uczestniczących w rachunkowości rolnej FADN. Analiza ta dotyczyła tylko tych gospodarstw, których główną produkcją była produkcja roślinna, zwierzęca bądź mieszana. Przeprowadzona analiza finansowa posłużyła określeniu sytuacji ekonomiczno-finansowej gospodarstw w zakresie: płynności, wypłacalności, rentowności i efektywności finansowej działalności gospodarstw. Pozwoliło to stwierdzić, że salda przepływów ogółem w gospodarstwach były na dodatnim poziomie. Średnia wartość dodana netto miała dodatnią wartość, dzięki czemu gospodarstwa miały nadwyżkę ekonomiczną na spłaty zobowiązań. Analizowane gospodarstwa nie ponosiły dodatkowych kosztów związanych z naliczonym podatkiem VAT. Podatek należny ze sprzedaży był wyższy od naliczonego. Średnie zobowiązania ogółem w stosunku do udziału pasywów kształtowały się na poziomie 3%, co oznacza, że analizowane gospodarstwa były w niewielkim stopniu obciążone kapitałem obcym. W wielu gospodarstwach zobowiązania te nie występowały w ogóle, a tam gdzie były na wysokim poziomie świadczyło to o ich efektywnym rozwoju oraz racjonalnym zarządzaniu gospodarstwem rolnym. Natomiast wysoka wartość wskaźnika produktywności aktywów oznacza, że aktywa są dobrze dostosowane do wytwarzanego dochodu. Przeprowadzone obliczenia i analizy pokazały, że gospodarstwa te są dobrze zarządzane, prowadzą efektywną produkcję oraz mają tendencję do dalszego rozwoju.

PIŚMIENNICTWO

- Bieniasz A., Gołaś Z. 2006. Istota i zróżnicowanie płynności finansowej gospodarstw rolnych. *Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu* 377, Ser. Ekonomia 5: 21–41.
- Bórawski P. 2008. Analiza wskaźników płynności i zadłużenia indywidualnych gospodarstw rolnych. *Problems of World Agriculture/Problemy Rolnictwa Światowego* 4(19): 75–82.
- Chmielewski A. 2008. Rachunkowość w rolnictwie-wybrane zagadnienia wymogów ewidencyjnych. *Zeszyty Naukowe SGGW – Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 66: 203–212.
- Czerwinska-Kayzer D., Bieniasz A. 2011. Klasyfikacja aktywów pochodzenia rolniczego według MSR 41 Rolnictwo. *Journal of Agribusiness and Rural Development* 22(4): 41–49.
- Felczak T. 2011. Kosztochłonność i rentowność gospodarstw indywidualnych w zależności od typu rolniczego. *Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 89: 97–107.
- Fereniec J. 1999. *Ekonomia i organizacja rolnictwa*, Wyd. KeyText, Warszawa, ss. 494.
- Gołaś Z. 2009. Analiza rentowności kapitału w rolnictwie. *Journal of Agribusiness and Rural Development* 11(1): 63–74.
- Goraj L. 2000. Sieć danych rachunkowości gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej (FADN). Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA), Warszawa.
- Goraj L., Mańko S. 2004. Systemy monitorowania sytuacji ekonomicznej i produkcyjnej gospodarstw rolnych. W: *Rachunkowość rolnicza*. Goraj L., Mańko S., Sass R., Wyszowska Z. (red.) Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- Jaworski J. 2007. Założenia koncepcyjne rachunku kosztów i wyników gospodarstwa rolnego. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości* 41: 115–130.
- Kołoszko-Chomentowska Z., Sieczko L. 2014. Gospodarstwo rolne jako podmiot w gospodarce narodowej. *Economics and Management* 1: 3–4.
- Komorowska D. 2017. Wyniki produkcyjne i ekonomiczne gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu* 19(6): 135–140.
- Kucharczyk M., 2005. Możliwości zastosowania systemu rachunkowości FADN w rodzinnych gospodarstwach rolnych. *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Standardy edukacyjne rachunkowości: praktyka i stan badań*, 1079: 213–221.

- Kuciński A. 2022. Wskaźniki finansowe jako narzędzie kontrolno-ostrzegawcze w ocenie sytuacji finansowej przedsiębiorstwa. *Przedsiębiorczość-Edukacja* 18(2): 46–58.
- Michalak A. 2014. Klasyczne a innowacyjne metody szacowania kosztu kapitału własnego przedsiębiorstwa. *Studia Ekonomiczne* 186, cz. 2: 27–37.
- Nachtman G., Cholewa I. 2016. VAT w polskim rolnictwie, IERiGŻ – PIB, Warszawa.
- Nachtman G., Żekała M. 2006. Efektywność ekonomiczna gospodarstw ekologicznych na tle konwencjonalnych w 2004 roku. IERiGŻ – PIB, Warszawa.
- Niewęgłowski M., Rymuza K.A. 2022. Analiza zmian składników bilansu majątkowego gospodarstw rolnych powiatu siedleckiego. *Fragm. Agron.* 39(2): 1–9.
- Pabianiak P. 2016. Rachunek przepływów pieniężnych, eBiz.com.
- Smolik A. 2016. Jak rozumieć zawartość raportu indywidualnego gospodarstwa rolnego, wersja 2015, Warszawa, 33.
- Szarek S. 2006. Zarys ekonomiki i organizacji gospodarstwa agroturystycznego. Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce.
- Tomczak F. 2009. Ewolucja wspólnej polityki rolnej UE i strategia rozwoju rolnictwa polskiego. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, Warszawa, 125, ss. 138.
- Wasilewska A., Wasilewski M. 2016. Stan, kierunki i efektywność innowacji w przedsiębiorstwach przetwórstwa rolno-spożywczego. Wydawnictwo SGGW, Warszawa, ss. 332.
- Węgrzyńska M., Pereira López X., Veiga Carballido M. 2018. Zakres prezentacji informacji niefinansowych w rocznym sprawozdaniu gospodarstwa rolnego na przykładzie produkcji roślinnej. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości* 100(156): 191–210.
- Zieliński M., Sobierajewska J. 2012. Efekty gospodarstw rolnych korzystających z pomocy w ramach PROW 2007–2013. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 2: 81–96.

M. NIEWĘGŁOWSKI
ECONOMIC AND FINANCIAL ASSESSMENT OF AGRICULTURAL FARMS
IN SIEDLCE DISTRICT

Summary

This paper uses the results of farms from the Siedlce district, conducting agricultural accounting in accordance with the principles of the FADN system in 2021. 68 Individual Farm Reports were used to evaluate the economic and financial situation of the farms. This analysis was limited to those farms whose main production was plant, animal or mixed production. A vertical analysis of financial and production components available in reports was used to evaluate farms. The financial analysis carried out allowed for the conclusion that the balances of total flows on farms were positive. The average net value added had a positive value, so that the holdings had an economic surplus for the repayment of liabilities. The analyzed farms did not incur additional costs related to accrued VAT. The tax due on sales was higher than the tax charged. The average total liabilities in relation to the share of liabilities was at the level of 3%, which means that the analyzed farms were only slightly burdened with foreign capital. On many farms, these obligations did not occur at all, and where they were at a high level, it proved their effective development and rational management of the farm. However, the high value of the asset productivity index meant that the assets were well adjusted to the income generated.

Key words: agricultural accounting; agricultural farm, FADN, Siedlce district

Zaakceptowano do druku – *Accepted for print* – 12.12.2023

Do cytowania – *For citation:*

Niewęgłowski M. 2023. Ocena ekonomiczno-finansowa gospodarstw rolnych powiatu siedleckiego. *Fragm. Agron.* 40(2): 25–38.